

- U4 -
MŰEMLÉKVÉDELEM
A NÉPI ÉPÍTÉSZEK ÉRTÉKEINEK MEGMENTÉSE,
A HELYI ÉRTÉKVÉDELEM ÉS A NÉPI ÉPÍTÉSZEK KAPCSOLATA,
ÚJRAHASZNOSÍTÁS

MERSITS ILDIKÓ

Pécsi Tudományegyetem, Pollack Mihály Műszaki Kar,
URBANISZTIKA tanszék

2008

MACHU PICCHU KARTA a Nemzetközi Építész Szövetség kartája, 1977 - Részletek

Várostervezés és építészet

Az Athéni Karta nem foglalkozott részletesen az építészeti tervezés kérdéseivel. Erre nem volt szükség, hiszen akik a kanál aláírták, valamennyien egyetértettek abban, hogy az építészet nem más, mint: „jeu savant des volumes purs sous la lumière”^{*}.

A Ville Radieuse ilyen tömegek együttese volt, a nyelv, melyen szólt, a kubista mátrix építészeti nyelve volt, teljes egységben azokkal a várostervezési koncepciókkal és megközelítésekkel, melyek a várost funkcionális részeire bontották fel.

A legutóbbi évtizedekben a modern építészet előrelépett. A fő kérdés többé már nem az egyszerű, tiszta tömegek vizuális játéka, hanem olyan terek létrehozása, melyekben a társadalom élni tud. A hangsúly ma már nem a kereten, hanem a benne foglalt tartalom, nem az elszigetelt kubuson - bármilyen szép és kifinomult legyen is az -, hanem a város szövetének folytonosságán van. 1933-ban az építészeti objektum és a város alkotórészekre bontására törekedtünk, 1977-ben újra egyesítenünk kell az alkotórészeket, melyek eredeti kapcsolataikból kimozdítva elveszítették minden vitalitásukat és jelentőségüket.

Az újraegyesítés természetesen sem a városépítészetben, sem az építészeiben nem jelentheti a klasszicizmus, „a priori” integrációját.

Határozottan ki kell jelentenünk, hogy a Beaux-Arts hagyományok felélesztését célzó legújabb irányzatok a groteskségig történelmietlenek és említésre sem méltók. Minthogy azonban egyes szimptomák az építészeti nyelv elszegényedését jelzik, résen kell lennünk, hogy ne visszafelé, valamiféle XIX. századi eklekticizmushoz, hanem előre, a modern építészeti mozgalom érettebb korszaka felé haladjunk. Hogy pontosabban fogalmazzunk: a harmincas évek, az Athéni Karta kihívása ma is teljes egészében érvényes.

Ma is igaz és fontos:

- § az épületek rendeltetésének, belső funkciójának elemzése,
- § a disszonancia elve,
- § a tér-idő probléma „antiperspektivikus” kezelése,
- § a hagyományos „épületdoboz” felbontása,
- § a szerkezetépítés és az építész újraegyesítése.

Az építészeti nyelv ezen állandóihoz, „konstansaihoz” hozzá kell rendelnünk még kettőt:

- § a tér időbeni kontinuitását és
- § az épület, a város és a táj újból való integrációját.

---

^{*} „A tiszta tömegek okos játéka a fényben”

A tér időbeni kontinuitásának elve Frank Lloyd Wright legjelentősebb szellemi hozzájárulása volt. Az elv megfelel a kubizmus dinamikus tér-idő képének azzal, hogy azt az épülettömegek mellett az ember által használt terekre, a vizuális értékek mellett a társadalmi értékekre is alkalmazni kell. Az épület-város-táj újból való integrációja a város és vidék között létrejött új egység természetes következménye. Eljött az idő ahhoz, hogy felhívjuk az építész társadalmi a modern építészeti mozgalom történeti fejlődésének megértésére s arra, hogy hagyjon fel annak az idejétmúlt városképnek sokszorosításával, mely monumentális „skatulyákból” áll, legyenek bár azok vertikálisak vagy horizontálisak, átlátszóak vagy fényt visszatükrözők. Az urbanizáció új felfogása az épített környezet kontinuitását igényli, azt, hogy az egyes épület ne legyen befejezett „tárgy” többé, hanem olyan alapelem, mely a város képének kiteljesítéséhez igényli a kontinuum elemével való párbeszédet.

A „befejezetlenség” elve nem új, már a manieristák föltárták, s ezt tette kirobbanó erővel Michelangelo is. Napjainkban azonban az elv nemcsak vizuális, hanem főként társadalmi tartalmat hordoz. Az elmúlt évtizedekben a művészetekben - a zenétől a képzőművészetig - általánosan az volt tapasztalható, hogy a művész nem alkot többé befejezett művet. Megáll félúton vagy az alkotófolyamat háromnegyed részénél. Így a szemlélő nem marad a műalkotás egyszerű befogadója, hanem aktív tényezővé válik annak sokszálú üzenetében. Ez egyszerűen azt jelenti, hogy a lakosságnak a tervezési folyamat minden szakaszában tevékenyen részt kell vennie, hogy ezzel a jövőbeni használók elősegítsék az építész munkájának integrálását.

A „befejezetlenség” szemlélete semmiképpen sem csökkentheti a várostervező és az építész presztízsét. A relativitás és az indeterminizmus elméletei sem csökkentették a tudósét. Ellenkezőleg: növelték, a dogmatizmustól elszakadt tudást sokkal inkább méltányolják, mint a „deus-ex-machina” hajdani hirdetőit. Ha a lakosságot bevonjuk az építészeti folyamatba, az építész társadalmi fontossága egyre élesebben rajzolódik ki. A visszacsatolás pedig csak növelheti és gazdagíthatja az építészeti találékonyságot. Amint az építészek felszabadítják magukat a befejezettség akadémikus előírása alól, képzelő-erejüket nagyban serkenteni fogja a populáris építészet gazdag öröksége (a giccset is beleértve), az utóbbi évtizedekben oly sokat kutatott „építész nélküli építészet”.

Itt sem lehetünk azonban eléggé óvatosak. Az a felismerés, hogy a köznép dialektusokban is gazdag építészeti nyelve sokat adhat hozzá az építészeti találékonysághoz, nem jelentheti a „népnyelv” pusztá utánzását. Az effajta, ma igencsak divatos megközelítés legalább annyira nevetséges, mint amilyen például a Parthenon utánzása lenne. A tényleges probléma messze áll az imitáció kérdésétől. Bebizonyosodott, hogy az építészeti tervezés leginkább kifinomult, konvencióktól megszabadított szemlélete - a vitruviuszi szabályok, a Beaux-Arts világa, ugyanígy

Le Corbusier „öt elve” 1921-től - természetes módon találkozik és olvad egybe a népi idiómákkal. A használók részvétele sokkal szervezettebbé és igazabbá teheti a két építészeti nyelv - a magas kultúra” és a népi nyelv - egymásra találását.

Monumentalitásuk miatt néhányszor az egyiptomi piramisokhoz hasonlították Peru magaslatainak ősi emlékeit. A szó mindkét értelmében vett grandiózus megjelenésük alapján igaz lehet az összehasonlítás. De míg az előbbieket a halál emlékére a fáraók dicsőségére, utóbbiak a közösség számára, az élet emlékműveként épültek. Élet a csúcson, halál a síkon, két különböző út, melyet a két örökkévalóságnak épült ősi civilizáció jelölt ki maga számára.

Részletek Meggyesi Tamás: A 20. század urbanisztikájának útvesztői című könyvéből

„Hogy milyen formák között érezzük jól magunkat, hogy milyen jelentéseket várunk környezetünk elemeitől és elrendezésétől, az valójában földrajzilag, társadalmilag és történelmileg változik, de mindig szerves része annak a jelenségnek, amit kultúrának nevezünk. Mert a kultúra valójában nem más, mint a társadalom generációkon keresztül kidolgozott és áthagyományozott viselkedésmintáinak rendszere. Ezek a viselkedésminták határozzák meg lakókörnyezetünket is a szobák berendezésétől kezdve a kapuk kialakításán keresztül az utcák és terek használatáig. A város tervezése eszerint egyenértékű a kultúra tervezésével. Ha pedig ez így van, akkor a városépítészet felelőssége sokkal nagyobb, mint sejténénk. E felelőség vezet el Christopher Alexandert (1936-) is oda, hogy az építészeti formalizmussal egy olyan realizmust állítson szembe, aminek gyökerét a kultúra folyamatosságába vetett hit táplálja. Úgy véli, hogy nem a modern építészet formalizmusa, hanem a hagyományos környezetkultúrák hordozzák azt a minőséget, ami a személyiség egészséges kibontakozásának és ezen keresztül a megelégedett, boldog életnek is feltétele.

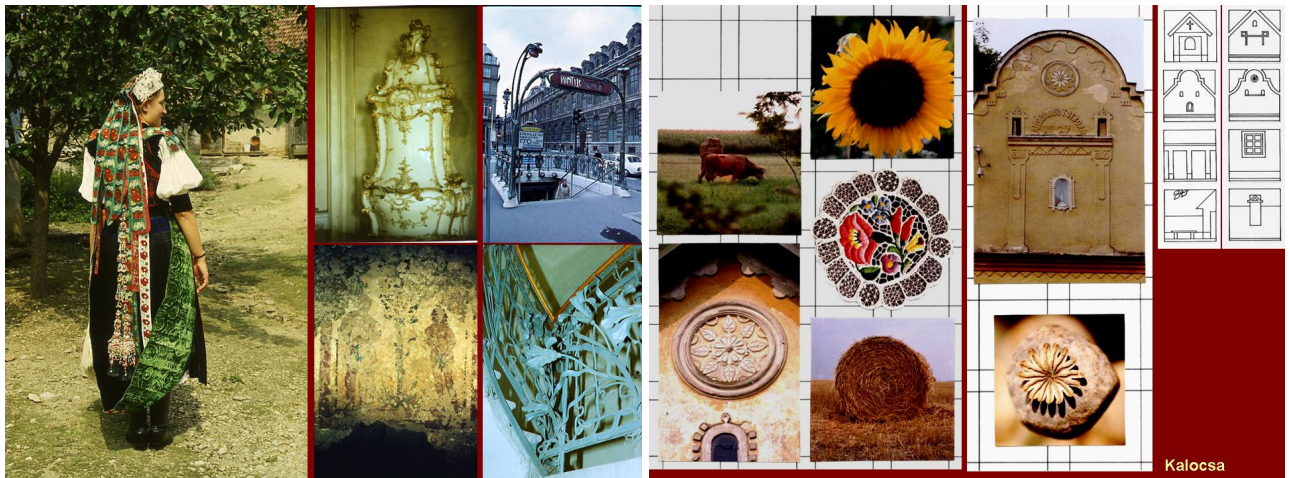
Alexander abból indul ki, hogy a világ építési tevékenységének túlnyomó többsége nem formális építészet, hanem az egyszerű, sőt szegény emberek spontán környezetalkotásának eredménye. Alexander hisz abban, hogy az építészet minden ember ősi, elemi képessége. Csakhogy ezt a képességet számtalan gátlás, fölösleges szabály, előre gyártott minta és szokás köti gúzsba. A tradicionális társadalmakban ez a gátlásrendszer még nem érvényesül: a középkor organikus építésze még természetes, eleven világ volt, amiben az emberek jól érezték magukat. De hogy lehet ennek a „természetes” környezeti kultúrának a titkát megfejteni? Ennek a titokzatos minőségnek a kulcsszava a „pattern”, ami szó szerint mintát, motívumot, átvitt értelemben modellt, struktúrát is jelent, de pontos értelme nem adható vissza egyetlen szóval: magyarul talán környezetmintának lehetne nevezni. A patternek az emberi környezetnek egy adott kultúrán belül magától kialakult, jellegzetesen ismétlődő formációi. Amikor azt mondjuk, hogy lépcső, bejárat, passzázs, utca vagy fasor, akkor lényegében patternekre gondolunk. A patterneket nem lehet kitalálni, megtervezni, hanem

csupán észrevenni, fölfedezni, tudatosítani. Ezek a kultúra ősi, szinte génjeink-be ivódó környezeti archetípusai: a települések eleven építőkockái, elemei.

Ha sikerülne e patterneket meghatározni és számtalan változataikban a változatlan magot megtalálni, rendelkezésünkre állna egy egyedülálló gyűjtemény. Ez a gyűjtemény olyan lenne, mint egy sajátos nyelv szótára. Minden jellegzetesen ismétlődő helyzetre lenne egy-egy „szavunk”, vagyis patternünk. És ha tudnánk, hogy miként lehet e szavakat értelmes mondatokká fűzni, vagyis ha ismernénk a környezetminták nyelvtanát, akkor a tervezés olyan lenne, mint a beszéd. Ezt a beszédet mindenki értené és használni is tudná, hiszen a kultúrával együtt sajátítja el. Nem szakmai zsargon, elidegenedett formalizmus; hanem maga a „névtelen minőség”, a tiszta forrás.

„Az épületek külső falának az utcával érintkező része”

„A bejáratok és az utca közti átmenet”

Alexander szerint minden kornak, kultúrának, sőt minden egyes embernek is megvan a maga „környezeti nyelv”-e: ez azonban nem azonos az ő könyvével. A „Pattern Language” csupán az első lépés egy sor olyan probléma, helyzet meghatározásához, amiknek számtalan megoldása létezik. Egy adott környezetminta csupán a számtalan megoldás invariáns magvát próbálja rögzíteni. Ezért a környezetmintáknak sem a száma, sem a tartalma nem végleges és nem is véglegesíthető. A könyv mintának, ÚT-nak tekintendő, aminek segítségével mindenki kialakíthatja a maga saját környezeti szótárát és nyelvtanát.

Ma, amikor annyi vita folyik az építészet válságáról, talán mégsem érdektelen fölfedezni a hagyományos környezetkultúrák rejtett és pusztuló értékeit. Alexander életműve arra hívja fel a figyelmünket, hogy ezek az értékek nem a formákban, hanem a struktúrákban rejlenek, és hogy ezek a struktúrák mindenkor a kultúra hordozói voltak.

Egy biztos: olyan értékrendre lenne szükségünk, amit azok is osztanak, akiknek építünk. A „névtelen minőség” kihívás a személytelen építészet felé a történelem során névtelenül kialakult és tömegesen ismétlődő emberszabású, organikus környezeti világ, hogy aztán ezt patternnek, környezetmintának

hívjuk, vagy másként, az lényegtelen. Ebből a szempontból Alexander jó próféta, mert valós problémák újrafogalmazására provokál. Alexander „Pattern Language”-e nemcsak egy ezoterikus tankönyv, afféle építészeti Tao-te-king, hanem a realizmus idealista filozófiája is. E filozófia lényege túlmutat saját belső ellentmondásain, mert végül is azt hirdeti, hogy az építés - még a tömeges jellegű építés is - csak akkor válhat építészetté, ha a konkrét kulturális környezet talajából fakad, és mindent felhasznál, ami az élet folyamatosságát szolgálja. Lehet, hogy a „folyamatosság urbanisztikája” Geddestől Alexanderig a realizmusba torkollik? Mindenesetre a Matchu Pichu Kartát szerkesztő építészek - köztük Felix Candela, George R. Collins és Bruno Zevi - a problémát hasonlóképpen látják. És bár óva intenek attól, hogy bármiféle „népnyelv” utánozó legyünk a másolás szellemében, mégis hitet tesznek az emberek többsége által beszélt környezeti nyelv jövője mellett. Meg vannak győződve róla, hogy a populáris építészet” gazdag öröksége (a giccset is beleértve), az utóbbi évtizedben oly sokat kutatott „építésznélküli építészet” megtermékenyítheti a befejezettség akadémikus előírásai között megmerevedett szakmát: „Bebizonyosodott - írják -, hogy az építészeti tervezés leginkább kifinomult, előítéletektől megszabadított szemlélete - a vitruviuszi szabályok, a Beaux-Arts világa, ugyanígy Le Corbusier "öt elve" 1921-ből természetes módon találkoznak és olvadnak egybe a népi nyelvezettel. A használók részvétele sokkal szervezettebbé és igazabbá lehet a két építészeti nyelv - a magas "kultúra" és a népnyelv - egymásra találását."

A dezurbanizáció nem szüntette meg a nagyvárosok vonzerejét. Nem csak újabb felhőkarcolók és sűrűn beépített városrészek születnek, hanem megújulnak a régi városrészek is. A „reurbanizáció”, vagyis a régi városok megújítása azonban lényegesen bonyolultabb feladatnak bizonyul, mint az ipari területek átépítése. A város vagy a kerület maga már nem képes arra, hogy az átépítést finanszírozza, ezért a folyamat itt is csak a magántőke aktivizálásával indítható be. Ami a város lakóterületeinek rehabilitációját illeti, a folyamat az amerikai városok központi övezeteiben (az ún. Central Business Districtek-ben) már a 60-as években, Nyugat-Európában pedig a tömeges lakásépítési programok leállításával, a 70-es években kezdődött el, és aminek első megnyilvánulásairól már a 8. fejezetben beszámoltunk. A 80-as években Spanyolországban indult útjára egy olyan, általában a városi önkormányzatok által finanszírozott városrehabilitációs módszer, amelyik nem az épületek, hanem a közterületek megújítását vállalta fel azzal a meggondolással, hogy azok minőségi átépítésével az utcákat és tereket kísérő épületek felértékelődnek, és így a lakóépületek rehabilitációja később az ingatlantulajdonosok közreműködésével bontakozhat ki. A spanyol nagyvárosok mellett ebből a szempontból kiemelkedő a franciaországi Lyon példája.

Egy adott terület átépítésének esélyét az épületállomány állapota mellett jelentős mértékben befolyásolja a tulajdonviszonyok helyzete. Budapesten pl. azért indulhatott be elsőnek a

Ferencváros rehabilitációja, mert a rendszerváltást és az elsietett privatizációt követően itt maradt az önkormányzat tulajdonában viszonylag sok ingatlan. Az átépítés feltételei is sokfélék; míg a Ferencvárosban a kezdeti tömbönkénti rehabilitációt később kiszorította a telkenkénti átépítés, addig a szomszédos Józsefvárosban - az ún. Corvin-projekt kapcsán - a kevés megmartható épület miatt féltő, hogy egy új város születik, ami veszélybe sodorhatja a terület identitását. A Madách sugárút 30-as évekből megmaradt torzóját közben sikerült egy újabb torzóval „továbbfejleszteni”, ami rávilágít a fejlesztési politika törekvésére. A város legfontosabb utcáinak, tereinek rehabilitációja Budapesten is elkezdődött. A megújítás egy olyan koncepció szerint történik, amelyik ugyan több helyen indul el, de végső célja a megújult utcák és terek előbb-utóbb összeérő folyamatos láncolatának létrehozása. Mintha az 50-es évek „városépítészeti koncepció” elnevezésű tervfajtája kelne új életre. Mindez persze a város forgalmi hálózatának és parkolási rendszerének teljes átértékelésével jár, miközben létrejön a vegyes használatú utak sokfélesége és kultúrája. A városrehabilitációs műveletek eredményeképpen beszélhetünk nemcsak fenntartható fejlődésről, hanem élhető városról is.

Kenneth Frampton „A modern építészet kritikai története” c. könyvében majd legutóbb abban az előadásban, amit az UIA 1999. évi pekingi kongresszusán tartott felszabadító vagy „kritikai” regionalizmusnak nevezi azt a gyakorlatot, ami a helyi kulturális tradíciót képes a legkorszerűbb műszaki vívmányokkal összeházasítani. A felszabadító regionalizmus stratégiája az, hogy az egyetemes civilizáció hatásait olyan elemek segítségével közvetíti, amelyek kapcsolódnak egy konkrét hely sajátosságaihoz. Elítéli az ún. korlátozó regionalizmust, ami a hagyományok védelmének árnyékában elszakad a világ élvonalától, a nosztalgikus múlt rabja marad, és beéri a középszerűség pocsolymelegével.

Ma mindenféle tervezés szinte kizárólag a területhasználat és az építési jogok elosztási logisztikájára redukálódik - mintha valóban a hadtáp-kapitalizmus felvonulási terepéről lenne szó - mondja *Ekler Dezső Virilio* nyomán. Vissza kell térnünk a heideggeri *Raum* térélfogásához, és a mindenütt jelen lévő otthontalansággal egy körül határolható teret, mint az ellenállás építészetének feltételét kell szembe állítanunk. A helyi kultúrák - akár egy táji környezetbe illeszkedő építészeti együttesről, akár egy ökológiai mozgalomról van szó - olyan gyógyító hatást gyakorolhatnak környezetükre, hogy egyenesen *építészeti* és/vagy társadalmi akupunktúrának is nevezhetnénk.

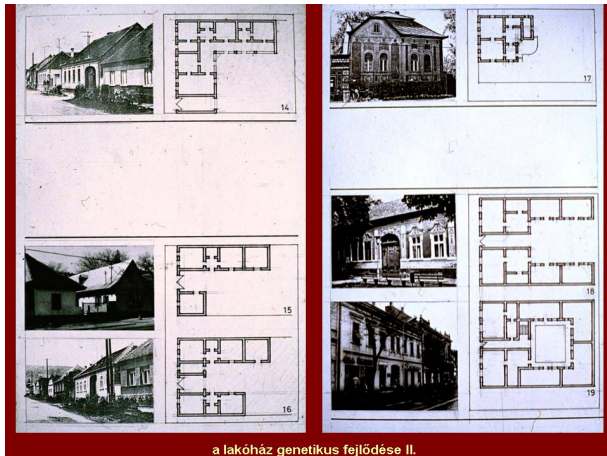
Talán erre is utalhat Heidegger híres mondása: „Az ember nem a lét ura. Az ember a lét pásztora.”

A kérdés nem az, hogy Atlantisz vagy Atlanta City polgárai legyünk, vagy hogy melyiket tartjuk helyesnek és melyiket helytelennek, hanem az, hogy a múlt fenntartható értékeinek őrzése mellett képesek vagyunk-e megnyílni az emberi lét eddig elképzelhetetlen dimenziói előtt - kockáztatva azt is, hogy ezek a dimenziók maguk alá is temethetnek. Ember küzdj, és bízva bízzál.”

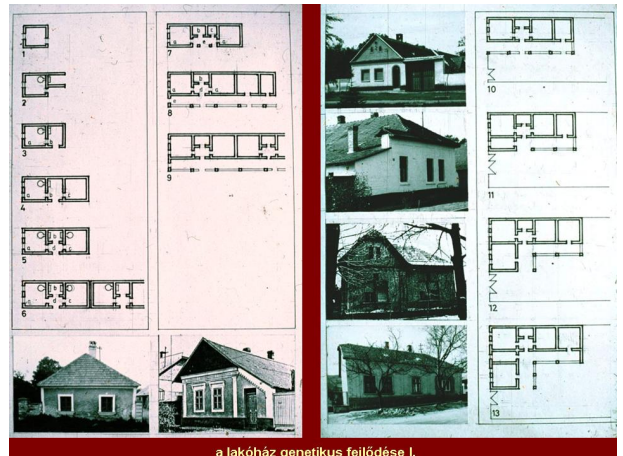

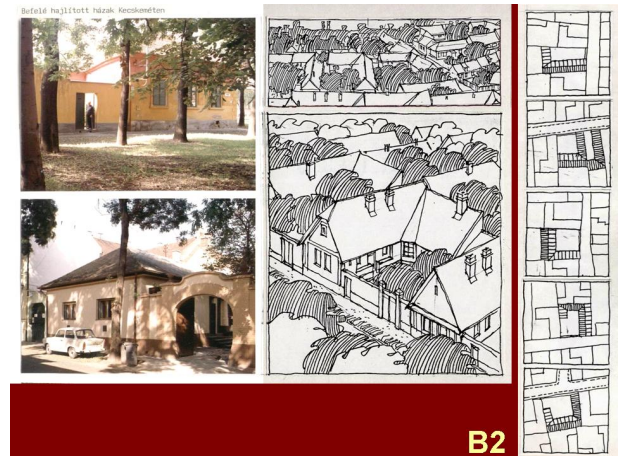
a lakóház genetikus fejlődése II.

a lakóház genetikus fejlődése I.

alföldi beépítési formák

B2

oldalhatáron álló beépítés I.

oldalhatáron álló beépítés

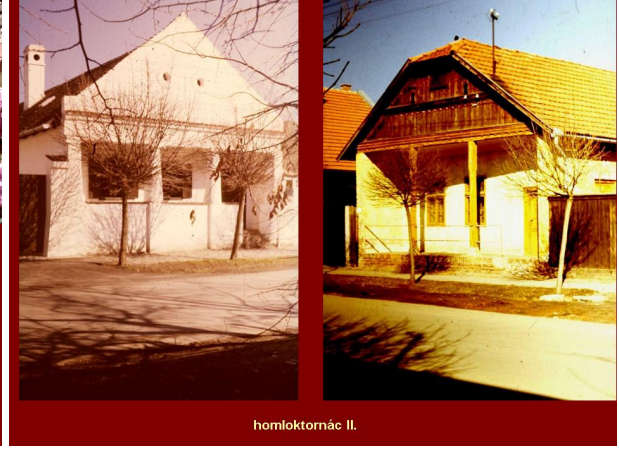
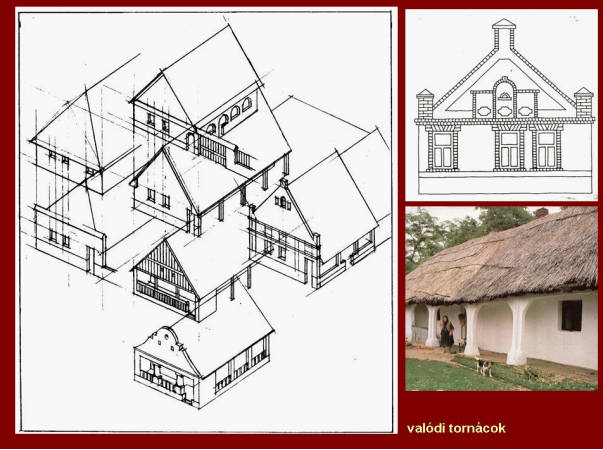
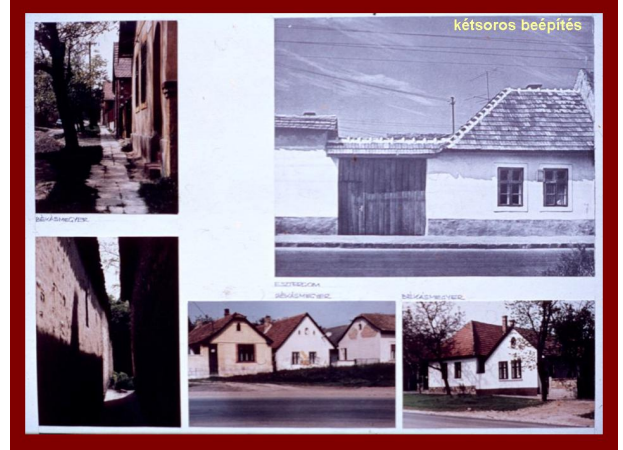
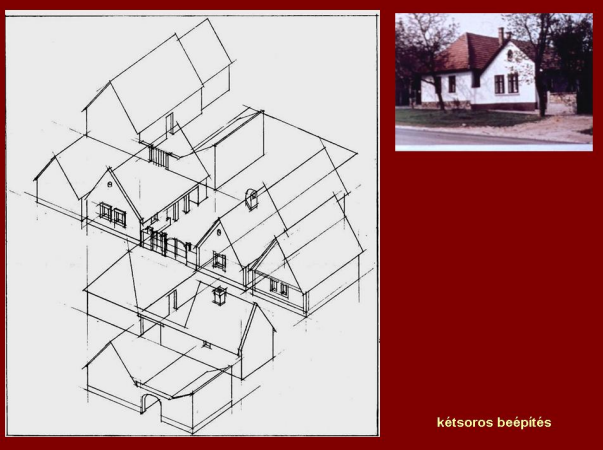
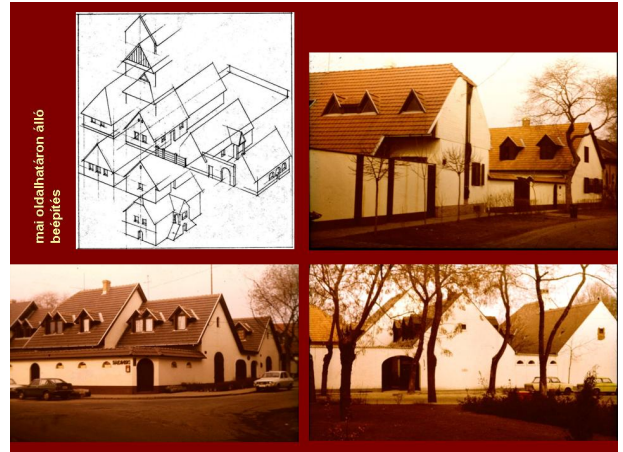
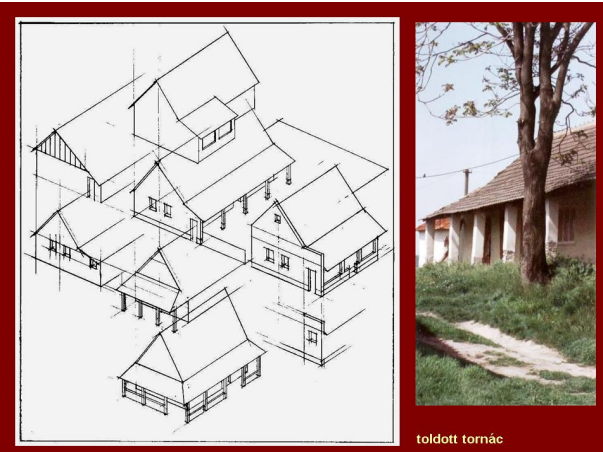

oldalhatáron álló beépítés II.

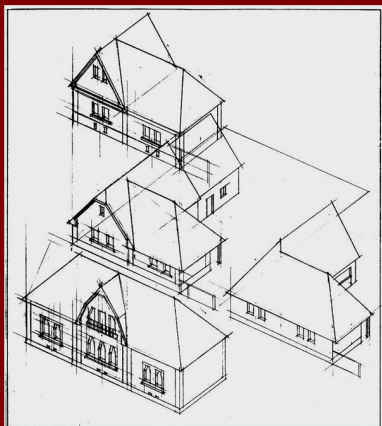

lopott tornác

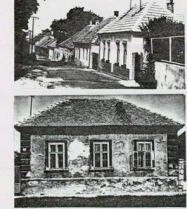
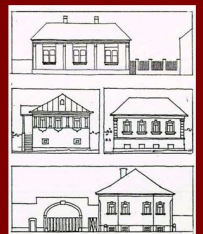
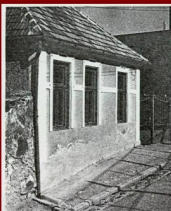

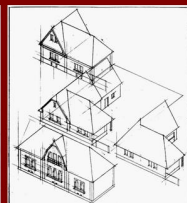
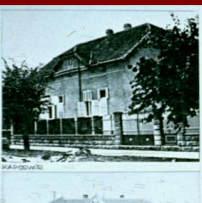

kisvárosi családiház I.

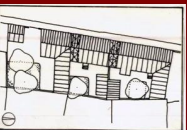
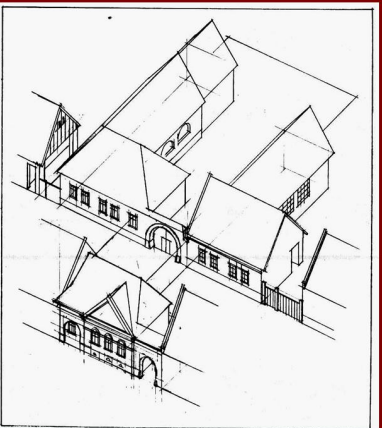
kispolgári családiház

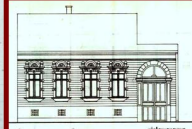
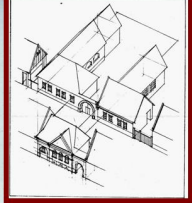
kisvárosi villatípusok I.

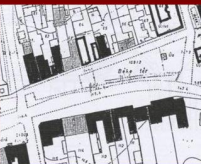
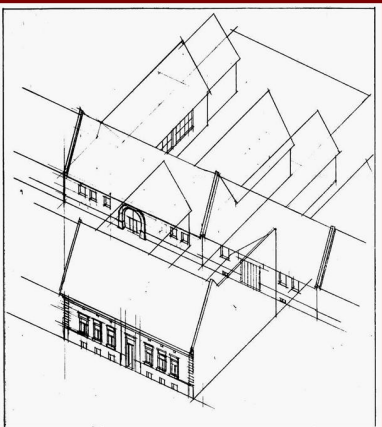
Ózd: bányászlakások

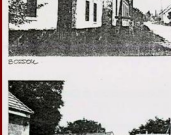
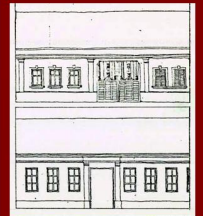
a „veranda”
a hajlított ház I. hézagos zárt sorú beépítés

hézagos zárt sorú beépítés I.

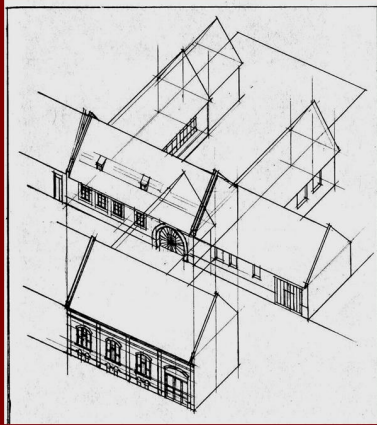

kétsoros zárt sorú beépítés

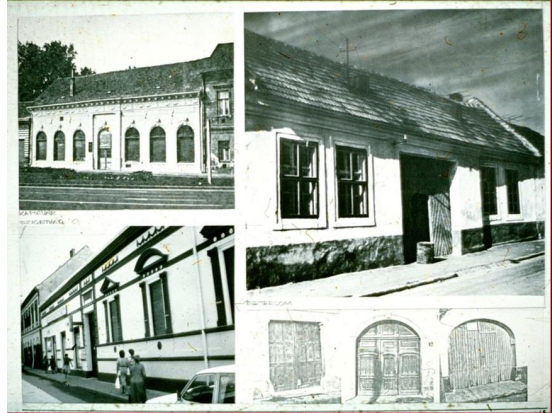

hajlított házas zárt sorú beépítés

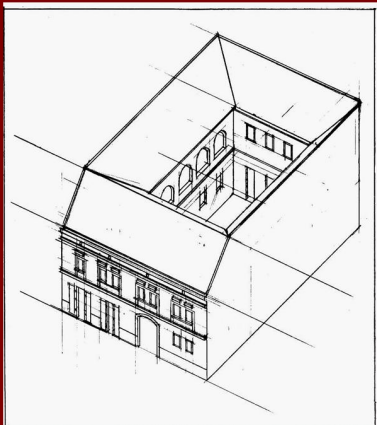

zártorú beépítés

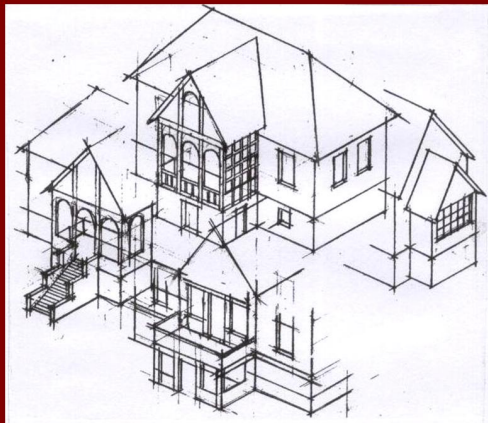
kétsoros zártorú beépítés

emeletes, zártorú, belsődváros beépítés

emeletes, zártorú, belsődváros beépítés

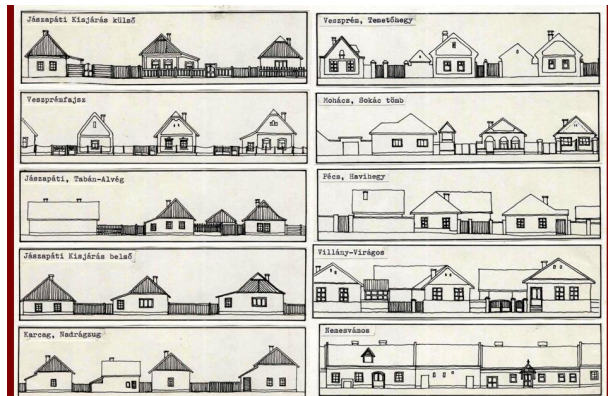
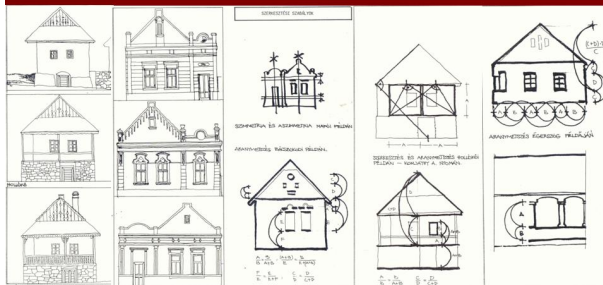

polgári nyaraló

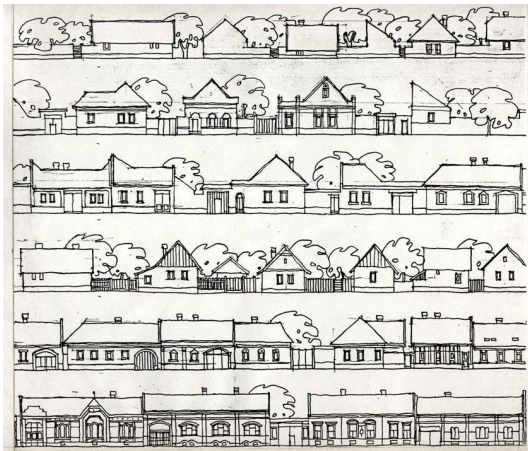
Balatonfüredi villák

Aranymetszés

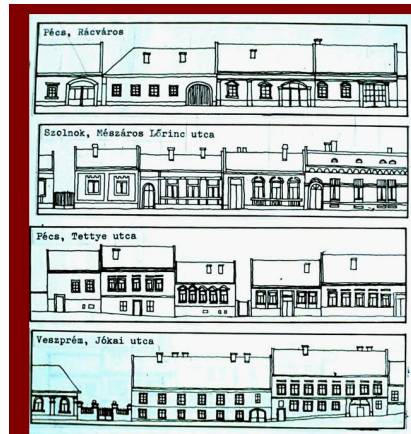

falusi utcaképek

kisvárosi utcakép 1

a kisvárosi utcakép 2

Kisújványa 2004
A természet és az építészet viszonya

Kisújványa 2004
Természeti környezet

Kisújványa 2004 Homlokzati díszek

Épített örökség
Kisújványa 2004

Kisújványa 2004

Nyílászárók

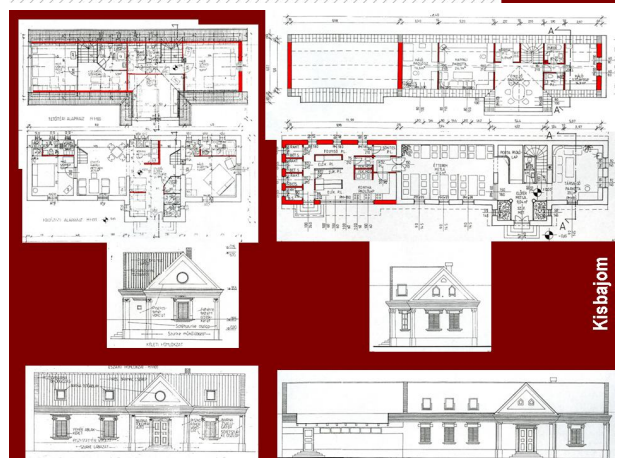
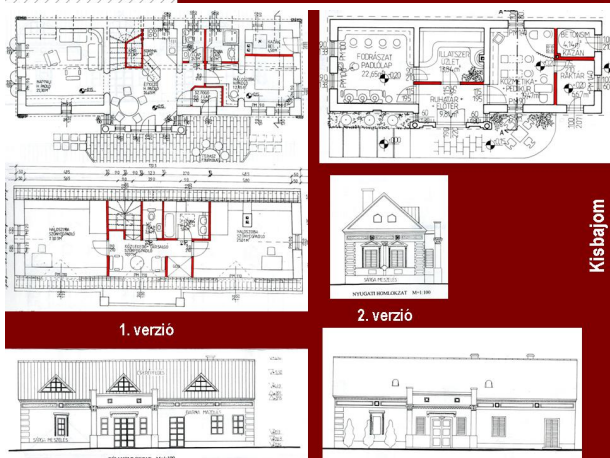
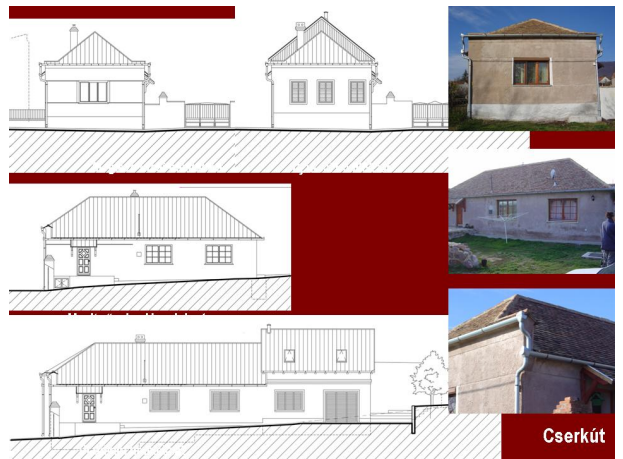
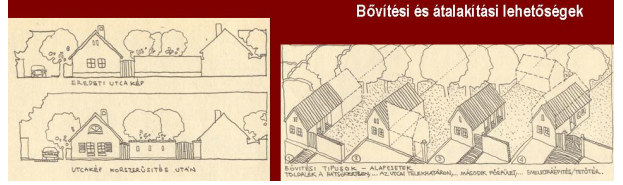
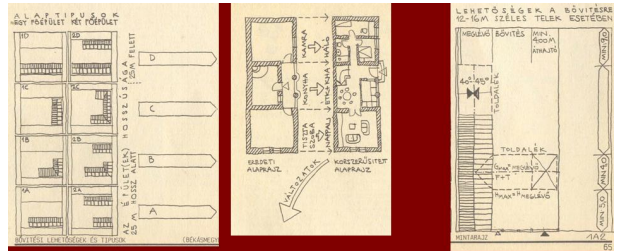
Melléképületek
Kisújványa 2004

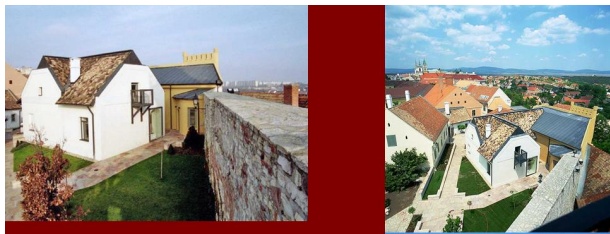

A népi építészet értékeinek megmentésére néhány újrahaznosítási példát mutatunk be:

- § eredeti lakófunkció belső korszerűsítése
- § lakóépület korszerűsítése és bővítése, Cserkút
- § kihalt falvak újjáélesztése, Zsibrik, Kán
- § Kallódó Ifjúságot Mentő Misszió, Zsibrik
- § Élő falu Hollókőn
- § Utcaképi helyreállítás, Kisbajom
- § Petten alapján tervezett új üdülőfalu, Hegykő

A NÉPI ÉPÍTÉSZETI ÖRÖKSÉG KARTÁJA, 1999

A népi építészeti örökség fontos érzelmeket és büszkeséget jelent minden ember számára. A társadalom jellemző és vonzó termékének tekintjük. Szabálytalannak tűnik, mégsem az. Hasznos, ugyanakkor érdekes és szép. A modern élet helyszíne és a társadalom történetének dokumentuma. Bár emberi mű, egyben az idők alkotása is. Méltánytalanság lenne, ha az emberiség nem óvna ezt a hagyományos harmóniát, saját létezésének. kifejezőjét.

A népi építészeti örökség fontos - a közösség kultúrájának, a hellyel való kapcsolatának, egyben a világ kulturális sokféleségének alapvető kifejezése.

A népi építészet az a hagyományos és természetes módszer, amellyel a közösségek hajlékot építenek maguknak. Olyan szakadatlan folyamat, amely a társadalom és a környezet kényszerítő hatására folyamatosan, szükségszerűen és állandóan változik. A gazdasági, kulturális és építészeti homogenizáció világszerte fenyegeti a hagyományok fennmaradását. Az alapvető kérdés, melyet a közösségeknek, a kormányoknak, a tervezőknek, az építészeknek és a műemlékvédők és szakértők multidiszciplináris csoportjainak kell megválaszolnia az az, hogy hogyan lehet ezeket az erőket befolyásolni.

A kulturális globalizáció és az átfogó gazdasági-társadalmi átalakulások következtében a népi építészet alkotásai világszerte nagyon sérülékenyek, és a hanyatlás, a belső egyensúly hiánya és az integráció fenyegetéseivel kell szembeszállniuk.

Ezért szükséges, hogy a Velencei Karta kiegészítéseként olyan alapelveket fogalmazzunk meg, amelyek a népi építészeti örökség védelmét szolgálják.

Általános kérdések

A népi építészet példáit az alábbi ismérvek alapján lehet felismerni:

- § a közösségre jellemző építkezési mód;
- § környezettel harmonizáló helyi vagy területi jelleg;
- § a stílus, a forma és a külső összetartozása, vagy a hagyományos építési típusok használata;
- § hagyományos tervezés és építés, amely informálisan fejeződik ki;
- § a funkcionális, társadalmi és környezeti tényezők figyelembevétele;
- § a hagyományos építési módok és szaktudás hatékony alkalmazása.

A népi építészeti örökség megbecsülése és hatékony védelme a közösség támogatásától, a folyamatos használatától és a fenntartástól függ.

A kormányoknak és a felelős hatóságoknak el kell ismerniük a közösségek jogát ahhoz, hogy megőrizzék élő hagyományukat, hogy védjék azokat jogi, adminisztratív és pénzügyi eszközökkel, és átörökítsék azokat a jövő nemzedékek számára.

A megőrzés alapelvei

A népi építészeti örökség védelmét a multidiszciplináris gyakorlatnak megfelelően kell végrehajtani, figyelembe véve a változások és a fejlődés elkerülhetetlenségét, tiszteletben tartva a közösség kulturális identitását.

A népi jellegű épületeken, épületcsoportokon és településeken a mai beavatkozásoknak tiszteletben kell tartaniuk a kulturális értékeket és a hagyományos jellemzőket.

A népi építészet megőrzésének legjobb módja az épületcsoportok és települések fenntartása és védelme minden egyes régióban, mert egyetlen alkotás csak ritkán tudja reprezentálni azt.

A népi építészeti örökség a kultúrtáj szerves része, és ezt a kapcsolatot figyelembe kell venni a megőrzési és fejlesztési tervekben is.

A népi építészet nemcsak az épületek, szerkezetek és terek fizikai megjelenését és megalkotását jelenti, hanem azt a módot is, ahogyan azokat használják és értelmezik, egyben a hagyományokat és az eszmei tartalmat is.

Gyakorlati irányelvek

Kutatás és dokumentáció. A népi épületeken végzett bármely beavatkozást óvatosan kell

végrehajtani, előtte pedig el kell végezni a forma és a szerkezet teljes elemzését. Ezt a dokumentációt mindenki számára hozzáférhető módon levéltárban kell elhelyezni.

Hely, táj és épületcsoportok. A népi jellegű épületekkel kapcsolatos mindennemű beavatkozást úgy kell végrehajtani, hogy az ne sértse, hanem őrizze meg a hely integritását, a tájhoz és a többi épülethez való kapcsolatot.

Hagyományos építési rendszerek. A népi építészet hagyományos építési rendszereinek és szakmáinak fennmaradása alapvető fontosságú a népi jelleg kifejeződéséhez, ez az épületek felújításakor és helyreállításakor elengedhetetlen követelmény. Ezeket a szakmákat meg kell őrizni, le kell jegyezni, és meg kell azokat tanítani a mesteremberek és építők új generációjának.

Az anyagok és részletek helyettesítése. A modern használat követelményeinek megfelelő változtatásokat olyan anyagok felhasználásával kell végrehajtani, amelyek a szerkezet és az építőanyagok állandósága révén biztosítják a kifejezés, a megjelenés, a struktúra és a forma állandóságait.

Átalakítás. A népi épületek átalakítását és újrafelhasználását olyan módon kell végrehajtani, hogy az ne érintse azok Integritását, karakterét és formáját, ugyanakkor feleljen meg az életszínvonal új követelményeinek. Ahol a népi épület használata folyamatos, ott a közösség etikai kódexe határozhatja meg a beavatkozás mértékét.

Változtatások és időszakos felújítás. Az idők folyamán történt változásokat figyelembe kell venni, és azokat úgy kell értelmezni, mint a népi építészet fontos jellemzőjét. Az épület valamennyi részletének egy korhoz való igazítása nem lehet célja a népi épületeken végzett felújítási munkáknak.

Képzés. A népi épületek kulturális értékeinek megőrzése érdekében a kormányok, a felelős hatóságok, csoportok és szervezetek a következőkre fektessenek hangsúlyt:

- § oktatási programok a műemlékvédők számára a népi építészet alapelveinek elsajátítására;
- § képzési programok a közösségek számára hogyan támogassák a hagyományos építési módszerek, anyagok és szaktudás megőrzését;
- § információs programok, amelyek - elsősorban a fiatalabb generációval – megismertetik a népi építészetet;
- § a népi építészet regionális hálózatait a szakértelem és a tapasztalatok cseréjére.

Felhasznált irodalom: ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság Karták könyve 2002
Meggyesi Tamás: A 20. század urbanisztikájának útvesztői 2005 Terc kiadó
Meggyesi Tamás: Magyarország lakókörnyezeti kultúrája Egyetemi jegyzet
Meggyesi Tamás: Alföldi környezetminták Kutatási anyag
Fotók: www.civertan.hu; www.vilagorokseg.hu; Mersits Ildikó fotói